

Kaksi suomalaista luterilaista esinehistoriaa 1500-luvulta

Luterilaisen reformaation profiloivaa alkusysäystä Ruotsin valtakunnassa merkitsi Västeråsin valtiopäivien päätös vuonna 1527 julistaa kirkossa puhdasta evankeliumia. Kansankielisten tekstien saaminen vähitellen luterilaistuvan jumalanpalveluksen käyttöön oli ensisijaista. Uudistumisen ulkoiset merkit kirkkorakennusten sisätiloissa jäivät ensimmäisinä vuosikymmeninä vähäisiksi. Myöhäiskeskiajalla muotonsa saanut sisustuskokonaisuus alkoi saada uusia luterilaisia piirteitä 1500-luvun jälkipuoliskolla. Ensimmäiset hankinnat olivat saarnatuoleja ja istuimia sanankuulijoita varten. Isonkyrön kivikirkon laaja kalkkimaalauskoristelu vuoden 1560 tienoilta ainoana suomalaisena vastineena liittyy emämaassa Ruotsissa kukoistaneeseen evankeliseen kirkkomaalausilmiöön. Täsmällisen kokonaiskuvan muodostaminen reformaatioajan kirkollisen sisustuskulttuurin tilanteesta Suomessa on mahdotonta, sillä tuhoutuneiden puukirkkojen maalauksista ja irtaimistosta ei ole säilynyt tietoja. Suunnitelmallinen luterilaisen kirkkointeriöön kehittämisprojekti käynnistyi vasta ortodoksian ajalla.

Suomessa säilyneisiin reformaatioajan tuotteisiin kuuluu kaksi sananjulistukseen liittyvää esinettä: Hattulan saarnatuoli ja Vehmaan kirjalauta. Molemmat esineet avaavat mahdollisuuden pohtia esinettä ja sen hankintakontekstia viimeaikaisen kansainvälisen reformaatiotutkimuksen ns. konfessionaalista näkökulmaa soveltaen¹. Tälle tutkimusvirtaukselle on luonteenomaista tarkastella uskonnon ja politiikan kytköksiä prosesseina, jotka osoittavat valtiovallan ja uskonnollisen yhteensulautumista.

Tarkastelen seuraavassa kahta aikansa paikallisyhteisön tärkeimmässä julkisessa tilassa, kirkossa, sijainnutta esinettä esimerkkeinä julkisen ja poliittisen sekä uskonnollisen ja tunnustuksellisen manifestaatiosta. Kokonaistulkinta pyrkii hahmottamaan luterilaisen kirkon sisustuksen muutoksessa sekä suhdetta kirkollisen esineperinteen traditioon että yksittäiseen hankintaintentioon esineinnovaation omaksumisena ja tunnustuksellisenä tekona. Tarkastelu kontekstoi Hattulan ja Vehmaan saarnatuolit paikallisolosuhteisiin ja niitä laajempiin henkilövaikuttajien kautta avautuviin julkisiin ja konfessionaalisiin kytköksiin.

Luterilaistuva valtakunta

Reformaatiokausi merkitsi muutosta niin maalliselle kuin kirkollisellekin valtajärjestelmälle. Kuningas Kustaa Vaasan linjaama valtionmuodostuksellinen projekti ulotti toi-

¹ Reformaatioajan kuvataiteen ja luterilaisen konfession yhteyksistä spesifeinä tapaustutkimuksina ks. Harasimowicz 1996.

mensa tehokkaasti kaikkialle valtakunnassa. Paikallisyhteisöön asti ulottuva edustuksellisuus tehosti osaltaan vuorovaikutusta keskushallinnon ja valtakunnan eri osien välillä. Huomionarvoista nimittäin on, että Ruotsin kirkon irtauduttua Rooman kirkosta uusi kirkollinen eliitti muodostettiin seurakuntapapistosta eikä keskiajan käytännön mukaista kansainvälistä sääntökuntien vahvaa vaikutusvaltaa enää muodostunut kirkollisten valtiopiirien ytimiin². Kirkon hallinto-organisaatio aluepoliittisessa rakenteessaan osaltaan pohjusti maallisen kontrollivallan ankkuroitumista kaikkialle koko valtakuntaan.

Poliittinen ohjelma kattoi monitahoisesti paikallistason resurssien ohjaamisen valtion tarpeisiin. Pakkolunastusten, verojen ja maksujen rasittama paikallisseurakunta ajautui taloudelliseen kriisiin. Viranomaisten toteuttamat arvometallien pakkolunastukset ja muut seurakuntatasolla kotikirkkoa kohtaan osoitetuksi mielivallaksi koetut toimet nakersivat halua tehdä lahjoituksia kirkon kaunistukseksi. Tässä tilanteessa yksityisten hyväntekijöiden panos muodostui tärkeäksi, vaikkakin lahjoitusmotiivi oli muuttunut. Siinä missä keskiaikaista ihmistä motivoi lahjoitukseen usko hyvien kristillisten tekojen vaikutuksesta tuonpuoleiseen hyvään, kannusti evankelinen liike hyviin tekoihin, kuten lahjoituksiin kirkon kaunistamiseksi lähimmäisenrakkauden ja yhteisön rakentamisen periaatteita korostaen.³

Meidän päiviimme säilyneet reformaatiovuosikymmenten esine-esimerkit osoittavat vähäisyydestään huolimatta lahjoittaja-hyväntekijän roolin keskeiseksi. Merkillepantavaa on, että lahjoittajat ovat aikansa maalliseen tai kirkolliseen eliittiin kuuluvia henkilöitä tai sukuja. Isonkyrön kirkon seinämaalaukset toteutettiin Kyrön äveriään rovastin Jaakko Geetin kustannuksella. Hattulan saarnatuolin lahjoitti Lepaan suku, ja Vehmaan kirjalautaan on nimetty kaksi pappia, joiden lahjoituksena voidaan pitää sittemmin hävinnyttä uutta lukupulpettia tai saarnatuolia, johon kirjalauta on kuulunut.

Lahjoittaja ja luterilaisuus

Hattulan saarnatuoli vuodelta 1550 on vanhin Suomesta tunnettu saarnatuoli. Se toistaa keskiajalla hahmonsävyä vakiinnuttanutta sylinterimäistä saarnatuolityyppiä. Keski- ja Pohjois-Euroopasta tunnetut myöhäiskeskiajan puiset saarnatuolit koostuvat tyypillisesti kuusi- tai kahdeksankulmaisesta paneelirakenteisesta runko-osasta. Paneeleissa on joko maalattuja tai veistettyjä figuuri- tai ornamenttiaiheita.⁴ Hattulan saarnatuoli ajoittuu tyylliseen murrosvaiheeseen, ja koristekuvioista pergamenttikääröleikkaukset ovat lähinnä myöhäisgoottilaisia, mutta rosetit varhaisrenessanssiajan puusepäntaiteelle tyypillisiä. Hattulan saarnatuolin runko-osan muoto on niin ikään lähellä etenkin Tanskasta tunnettujen kuorilehteriin kiinnittyneiden ns. lehterisaarnatuolien tyypillistä rakennetta, joskin on osoitettu, ettei se ole peräisin lehterirakenteesta⁵.

² Lehmijoki-Gardner 2008, 30.

³ Ks. Pirinen 1996, 19; Luther kritisoi myöhäiskeskiaikaisen lahjoituskäytännön perusteita mm. teoksessaan *Von den guten Werken* (1520).

⁴ Kroesen & Steensma 2004, 241, 254.

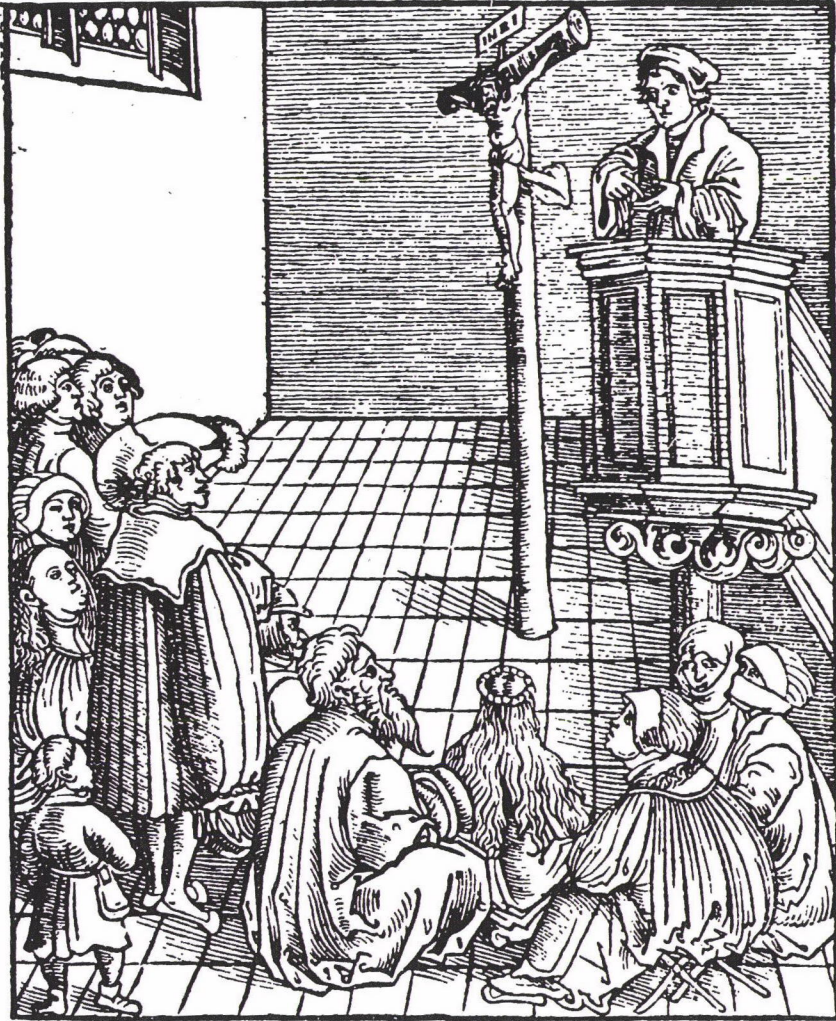
⁵ Pirinen 1996, 81, 142 viite 199; Lehterisaarnatuolien pohjoismainen asiantuntija Marie-Louise Jørgensenin tutkimus Hattulan saarnatuolista vuonna 1992 osoitti, ettei se ole koskaan ollut ns. lehterisaarnatuoli, vaan kyse on vapaasti lattialla seisovaksi tarkoitettusta pulpettimaisesta saarnatuolista. Markus Hiekkänen. Hattulan vanha saarnatuoli. Kerptomus virkamatkasta 8.9.1992. Museoviraston rakennushistorian osasto; Knapas 1997, 105–106.

Kuva 1. Hattulan saarnatuoli. Kuva Jyväskylän yliopisto, Kirkkotaiteen ja -arkkitehtuurin tutkimusinstituutti. Kuva Heikki Hanka 1989.

Vaakunoiden perusteella Lepaan suku lahjoitti saarnatuolin Hattulan kirkkoon vuonna 1550. Valtaneuvos Björn Klaunpojan ja hänen ruotsalaista yläaatelista sukua olleen vaimonsa Karin Göränintytär Stiernsköldin vaakunat on veistetty yhteen saarnatuolin paneeleista. Lahjoitus liittyyne samana vuonna kuolleen herra Björnin muiston kunnioittamiseen.⁶

⁶ Lähteissä kuolinvuodesta esiintyy kaksi vaihtoehtoa. Björn Klaunpoika Lejon kuoli joko 1550 tai 1551. Hänen vaimonsa Karin Göränintytär Stiernsköld eli vielä vuosikymmeniä puolisonsa kuoleman jälkeen. Hän kuoli vuonna 1584. Suvanto & Mäkelä-Alitalo; Knapas 1997, 105–106; Hyvönen & Knapas 1997, 136.

Kuva 2. Lucas Cranach vanhempi. Jumalanpalvelus. Aihe Isä Meidän -rukousta kuvittavasta sarjasta (1527).

Björn Klaunpoika (Lejon), Lepaan ja Harvialan herra, oli keskiajalla viimeinen suomalainen, joka suoritti Pariisissa maisterin tutkinnon. Suomalaisen eliitin avainhenkilöihin kuulunut herra Björn nousi osaltaan hyvän kansainvälisen koulutuksensa ja hallinnollisen kokemuksensa ansiosta korkealle poliittisella urallaan. Hän saavutti julkisilla toimillaan Kustaa Vaasan luottamuksen, ja hänestä tuli kuninkaan läheinen luottomies. Kustaa Vaasa nimitti hänet heti kuninkaaksi tultuaan ainoana suomalaisena valtaneuvokseksi. Valtaneuvos Björn Klaunpojan urakehitys viittaa siihen, että hän on vahvasti myötäillyt evankelisen liikkeen esiinnousua. Samoin myötämielisyydestä uutta uskontoa kohtaan osoittaa se, että hänen poikansa Hans opiskeli vuosina 1549–1550 Rostockin yliopiston ohella luterilaisuuden linnakkeessa Wittenbergissä. Isänsä tavoin Hans

ei, kuten ei hänen veljensä Klaskaan, valinnut kirkollista uraa, vaan molemmat päätyivät maallisen hallinnon palvelukseen.⁷

Valtaneuvos Björn Klaunpojan kuollessa 1550-luvun alussa reformaatioprosessi oli edennyt niin pitkälle, että jumalanpalveluksessa oli havaittavissa näkyviä muutoksia keskiaikaiseen katoliseen messuun verrattuna. Uuden evankelisen jumalanpalveluksen keskeisin tunnusmerkki oli kansankielinen saarna, ja näin ollen uudenaikainen saarnatuoli antoi jumalanpalveluksen fyysiselle toimitusympäristölle sananjulistusta korostavan leiman, joten on hyvin ymmärrettävää, että reformaatiomyönteisen Lepaan suvun lahjoitus kohdistui nimenomaan saarnatuolin hankintaan. Hans Björnipoika oli opiskellut Wittenbergissä isänsä kuoleman aikaan, joten voidaan olettaa, että lahjoitettu esine – pohjoismaisittain eräs vanhimmista saarnatuoleista – kytkeytyy wittenbergiläisiin luterilaisiin esikuviiin.

Vehmaan kirjalaudan yläreunassa on kirjoitus INRI sekä valmistumisvuoden 1580 osoittava vuosimerkintä A:MD:LXXX: Vasemman puoleisessa kentässä on latinankielinen teksti ”lex per Mosen data” ja nimi Iacobus Henrici. Oikeaan kenttään on kirjoitettu latinaksi ”veritas et gratia p(er) CHSM (Christum)” sekä nimi Zachari Martini.

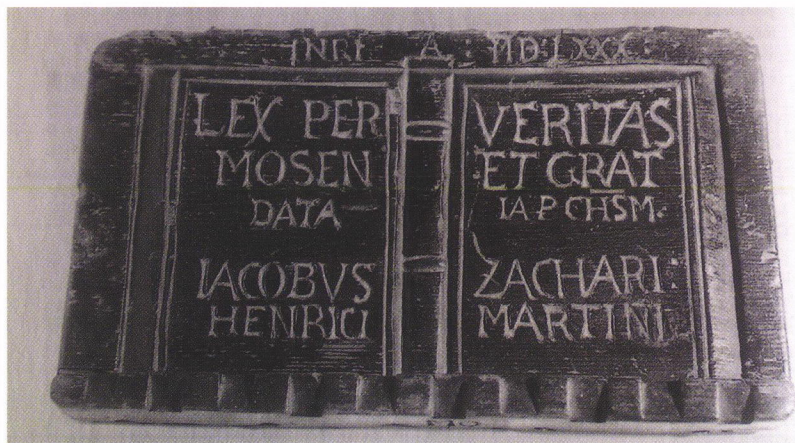
Teksti tiivistää luterilaisen vanhurskauttamisopin ytimen: ”laki on annettu Mooseksen kautta, totuus ja armo Kristuksen kautta”. Lutherin teologia painotti sitä, miten Jumalan armo ja usko ristiinnaulittuun Kristukseen vapauttaa syntisen ihmisen lain alta. Teema sai toteutuksensa luterilaisessa kuvataiteessa Lutherin ehdotettua laki ja evankeliumi -aihetta 1528–29 Lucas Cranachille. Dogmisisällön työstämistä kuvalliseen muotoon perustelivat parhaillaan valmisteilla ollut katekismus ja tarve uskon perusteiden selventämiseen konkreettisesti kuvallistettavalla tavalla. Lucas Cranach työsti aiheesta kaksi sommitelmaltaan toisistaan erityisesti antiteettisen kuvaparin kytköksen kannalta eroavaa ratkaisua. Gesetz und Gnade -aiheesta (’laki ja armo’) tuli ikään kuin protestanttinen sanaa käytännöllisesti havainnollistava opetuskuva Biblia pauperumin tapaan.⁸

Kirjalaudassa nimetyistä papeista on säilynyt varsin niukasti tietoja. Jacobus Henriciä koskevat tiedot kuvaavat lounaissuomalaisen pappismiehen uran muutamine luterilaiselle valtionkirkolle uskollisine piirteineen. Jacobus Henrici nimitettiin Vehmaan kirkkoherraksi vuonna 1581. Lähteiden perusteella Jacobus oli hoitanut kirkkoherran virkaa jo muutamia vuosia ennen virallista nimitystään, ja kuten kirjalaudan vuosilukumerkintä osoittaa, hän oli Vehmaalla jo vuonna 1580. Kirkkoherranvirkaa hän hoiti kuolemaansa vuoteen 1610 saakka. Vehmaan kirkkoherra noudatti valtiolliselle järjestelmälle lojaalina kehotusta allekirjoittaa Upsalan kokouksen päätös. Tämän Jacobus teki pappeinkokouksen yhdessä Turussa ennen juhannusta 19.6.1593. Hänen julkisen uransa kohokohtiin kuului toimiminen Turun hiippakunnan papiston valtiopäiväedustajana Linköpingissä 1600. Sen sijaan tiedot toisesta kirjalaudan nimeämästä vehmaalaispapistasta ovat viitteellisempiä. Zachari Martinin tiedetään toimineen Tukholman suomalaisen seurakunnan saarnaajana 1586–87.⁹

⁷ Hans Björnipoika palveli kuningas Kustaa Vaasan hovissa 1552–1555 ja oli kuolleessa vuonna 1572 edennyt Viron käskynhaltijaksi. Nuorteva 1997, 85, 330–331; Syrjö.

⁸ Schuster 1983, 210–211; Harasimowicz 1996, 19–20, 136.

⁹ Strandberg 1832, 164; Leinberg 1903, 225–226; Perälä 1951, 47; Riska 1959, 26.

Kuva 3. Vehmaan kirjalauta. Kuva Museovirasto.

Esine ja konfessio

Tarkasteltaessa esinettä kontekstissaan sen konfessionaalinen sitoutuneisuus luterilaisuuteen suhteutuu kysymykseen luterilaisesta identiteetistä, etenkin suhteesta wittenbergiläiseen reformaatioon ja toisaalta rakentuu institutionaalisista ja henkilökohtaisista sitoumuksista konfessionaaliseen kulttuuriin.¹⁰ Hattulan saarnatuolin ja Vehmaan kirjalaudan kohdalla esineiden ajoittuminen 1500-luvun jälkipuoliskolle avaa tulkinnan lähtökohdan. Jumalanpalvelus oli saavuttanut vahvasti luterilaiseksi tunnistettavia piirteitä. Sekä Hattulan saarnatuoli että Vehmaan kirjalauta liittyvät toiminnallisesti saarnaan, josta tuli keskeinen tekijä uudistuneessa jumalanpalveluksessa. Hattulan saarnatuoli kytkeytyy lahjoittajasuvun kautta luterilaisuuteen tunnustuksena ja poliittisena voimatekijänä. Esineellä on typologiset kytkökset eurooppalaiseen esineinnovaatioon ja suoriin wittenbergiläisiin esikuviin.

Reformaation historiankirjoituksessa on korostettu yliopistojen ja opintomatkojen merkitystä evankeliselle liikkeelle. Otfried Czaika johtaa väitöskirjassaan teesin ”ilman saksalaisia yliopistoja ei olisi Ruotsin reformaatiota” Thomas Kaufmannin teesistä ”ilman yliopistoja ei olisi reformaatiota”.¹¹ Lepaan suvun lahjoittama saarnatuolia tuskin olisi ilman Hans Björninpojan opintomatkaa Wittenbergiin. Vehmaan kirjalaudan teksti sisältää puolestaan spesifisti luterilaisen opillisesti sitoutuneen viestin. Molempien esineiden lahjoitusta tai hankintaa voidaan tulkita tekona, johon liittyy vahva kannanotto luterilaisen tunnustuksen puolesta.

Hattulan saarnatuolilahjoitus näyttäytyy uuden opin vakiintumista ja uuden käytännön vakauttamista osoittavana tekona. Luterilaisen vanhurskauttamisopin julistaminen Vehmaan kirjalautaan kirjoitettuna teesinä vastaa hyvin ajan kirkollista julkista ilmapiiriä. Konfessionalisoituminen ulotti vaikutuksensa kirkosta ja valtiosta kaikkialle yhteiskuntaan. Luterilaisille omaa identiteettiä vahvistava rajanveto suhteessa katolisuuteen

¹⁰ Kriteerien sovellus ks. Kaufmann 2006, 17–18.

¹¹ Czaika 2002, 34; Vertaa Kaufmann 1997, 11–12.

Kuva 4. Lucas Cranach vanhempi. Uusi ja Vanha ja testamentti (n. 1529).

samoin kuin eron teko muihin protestantteihin tuli tärkeäksi. Lutherin kuoleman jälkeen sisäiset tunnustukselliset kiistelyt olivat leimanneet eri leireiksi pirstoutunutta luterilaisuutta. 1570-luvulla käynnistettiin työ kiistakysymysten ratkaisemiseksi. Työn tulos Formula Concordiae ('Yksimielisyyden ohje') oli muotoiltu kirjalliselta asultaan yksinkertaiseksi ja maallikoillekin ymmärrettäväksi ratkaisuksi opin tulkinnan ristiriitoihin luterilaisuuden sisällä. Luterilaisten tunnustuskirjojen kooste Liber Concordiae ('Yksimielisyys') julkaistiin Augsburgin tunnustuksen 50-vuotispäivänä juhannuksena 1580. Keskenään kiistelevistä rintamista voittajaksi selvisi gnesioluterilaisuus ('aitoluterilaisuus'), joka tarjosi perinteeseen ankkuroituvan selkeän luterilaisen identiteetin. Tämä yhtenäisyyden osoitus merkitsi kiistojen lientymistä luterilaisuuden piirissä. Samaan aikaan myös Ruotsin kirkkoa ravistaneet syvimmät epäluottamuksen ristiriidat laukesivat ja kehitys johti Rostockin yliopiston ja David Chytraeuksen vaikutuksen kasvuun. Samaan aikaan kuningas Juhana III:n kirkkopolitiikan suunta kääntyi, kun katolista kirkko lähentymään pyrkineet ireeniset intressit kariutuivat lopullisesti vuonna 1580.¹²

¹² Takala, 1993, 74–75; Nuorteva 1997, 274–276; Czaika 2002, 68–69; Vainio 2008, 149–150.

Kirjallisuus

- Czaika, Otfried (2002), *David Chytræus und die Universität Rostock in ihren Beziehungen zum schwedischen Reich*. Helsinki: Luther-Agricola-Gesellschaft.
- Harasimowicz, Jan (1996), *Kunst als Glaubensbekenntnis. Beiträge zur Kunst- und Kulturgeschichte der Reformationszeit*. (Studien zur deutschen Kunstgeschichte Bd. 359). Baden-Baden: Valentin Koerner.
- Hyvönen, Heikki & Knapas, Marja Terttu (1997), Hattulan kirkot. Esineluettelo [Pyhän ristin kirkko]. *Suomen kirkot* 20. Tampereen hiippakunta 1. Hattulan ja Tyrvännön kirkot. Helsinki: Museovirasto.
- Kaufmann, Thomas (1997), *Universität und lutherische Konfessionalisierung. Die Rostocker Theologieprofessoren und ihr Beitrag zur theologischen Bildung und kirchlichen Gestaltung im Herzogtum Mecklenburg zwischen 1550 und 1675*. (Quellen und Forschungen zur Reformationsgeschichte Bd. 66). [Gütersloh]: Gütersloher Verlagshaus.
- Kaufmann, Thomas (2006), *Konfession und Kultur. Lutherischer Protestantismus in der zweiten Hälfte des Reformationsjahrhunderts*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Knapas, Marja Terttu (1997), Pyhän Ristin kirkon myöhemmät vaiheet. *Suomen kirkot* 20. Tampereen hiippakunta 1. Hattulan ja Tyrvännön kirkot. Helsinki: Museovirasto.
- Kroesen, J. E. A. & Steensma, Regnerus (2004), *The interior of the medieval village church. Het middeleeuwse dorpskerkinterieur*. Louvain, Paris, Dudley, MA: Peeters.
- Lehmijoki-Gardner, Maiju (2008), Uskonnolliset liikkeet keskiajalla ja reformaation aikana. *Reformaatio. Henkilökuvia ja tutkimussuuntia*. (Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 257 & Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 208.) Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura & Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Leinberg, K. G. (1903), *Åbo stifts herdaminne 1554–1640*. Helsingfors: J. Gummerus.
- Nuorteva, Jussi (1997), *Suomalaisten ulkomainen opinkäynti ennen Turun akatemian perustamista 1640*. (Bibliotheca historica 27 & Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 177). [Helsinki]: [Suomen historiallinen seura & Suomen kirkkohistoriallinen seura].
- Perälä, Väinö (1951), *Vehmaan historia*. Turku: Vehmaan seurakunta.
- Pirinen, Hanna (1996), *Luterilaisen kirkkointeriöörin muotoutuminen Suomessa. Pitäjänkirkon sisustuksen muutokset reformaatiosta karoliinisen ajan loppuun (1527–1718)*. (Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 103). Helsinki: [Suomen Muinaismuistoyhdistys].
- Riska, Tove (1959), Vehmaan rovastikunta. Turun arkkihiippakunta 1. *Suomen kirkot. Finlands kyrkor* 1. Helsinki: Turun arkkihiippakunta.
- Schuster Peter-Klaus (1983), Abstraktion, Agitation und Einfühlung. Formen protestantischer Kunst im 16. Jahrhundert. *Luther und die Folgen für die Kunst*. Hrsg. von Werner Hofmann. München: Prestel-Verlag.
- Strandberg, Carl Henric (1832), *Åbo stifts herdaminne. Ifrån Reformationens början till närvarande tid*. Förra delen. Åbo: Hjelt.
- Suvanto, Seppo & Mäkelä-Alitalo, Anneli. Lepaan suku (1400–1600). Kansallisbiografia. <http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/195/>
- Syrjö, Veli-Matti. Lejon, Hans Björninpoika (noin 1530–1572). Kansallisbiografia. <http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/541/>
- Takala, Martti (1993), *Lex Dei – Lex Politica Dei. Lex Politica Dei -teos ja Kaarle IX:n lainsäädäntö*. (Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 160 & Historiallisia Tutkimuksia 169). Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura & Suomen historiallinen seura.
- Vainio, Olli-Pekka (2008) Flachius, Osiander, Chemnitz – luterilaista teologiaa Lutherin ja Melancthonin jälkeen. *Reformaatio. Henkilökuvia ja tutkimussuuntia*. (Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 257 & Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 208). Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura & Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Two Lutheran religious items from 16th century Finland

Taking a confessionalist approach to Reformation research, the article examines two items connected with the Lutheran sermon. Putting the items into context helps to shed light on the Lutheran Christian identity of the people in question and their relationship with the Reformation launched by Martin Luther.

The coats of arms of Björn Classon, a member of the Swedish Council of the Realm, and his wife Karin Göransdotter Stiernsköld, a member of a family belonging to the Swedish high nobility, are carved on the pulpit of the Hattula church. This indicates that it was donated to the church by the noble owners of the Lepaa manor in 1550. The donation is probably connected with the honouring of the memory of Björn Classon, who had died earlier that year.

Björn Classon (Lejon), the owner of the Lepaa and Harviala manors, was the last Finn to take a master's degree in Paris in the Middle Ages. He was a key member of the Finnish elite and had a distinguished career in the service of the King of Sweden. As soon as he had ascended the throne, Gustav Vasa appointed Björn Classon to the Swedish Council of the Realm. The manner in which Björn Classon was able to further his career indicates that he was a strong supporter of the Evangelical movement. The fact that his son Hans studied at the universities of Rostock and Wittenberg in 1549–50 also shows that he was favourably disposed towards the new religion.

In the early 1550s, at the time of Björn Classon's death, the Reformation had made so much progress that the manner in which religious services were carried out was already substantially different from the way in which the medieval Roman Catholic Mass was conducted. The vernacular sermon was the most important feature of the new Evangelical religious service, and with the new type of pulpit, the preaching of the Word of God assumed a central role in the physical environment of the event. Thus it was understandable that the Reformation-minded noble family owning the Lepaa manor decided to donate a pulpit to the church. Hans Björnsson was studying in Wittenberg at the time of his father's death, and it can therefore be assumed that religious items in Lutheran Wittenberg served as the model for the pulpit in Hattula, one of the oldest in the Nordic area.

The text INRI and the year 1580 (indicating the year in which the item was made) are inscribed at the top edge of the Vehmaa bookstand. The Latin words “lex per Mosen data, veritas et gratia p(er) CHSM (Christum)” sum up the Lutheran doctrine of justification: “For the law was given by Moses, but grace and truth came by Jesus Christ”. In his theology, Luther emphasised how the grace of God and the belief in the Crucified Christ set the sinful man free from under the law. The theme was depicted in numerous works of Lutheran visual art, appearing in them as the ‘Law and the Gospel’ motif. The motif ‘Gesetz und Gnade’ (‘Law and Grace’) became a means of illustrating the Word of God and the Protestant equivalent to *Biblia pauperum*.

Little is known of Jacobus Henrici and Zachari Martini, the two priests whose names appear on the bookstand. We know that Jacobus Henrici (d. 1610), the vicar of Vehmaa, was a priest in southwestern Finland and a faithful servant of the Lutheran state church. Loyal to the system of government, he followed the request to sign the decision made at the Uppsala Synod in 1593. Attending the Diet of Linköping in 1600 as the representative of the Turku Diocese priests marked a high point of his public career. Zachari Martini is known to have served as a preacher of the Finnish congregation of Stockholm in 1586–87.